

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı
Tarım Reformu Genel Müdürlüğü
Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü

PATATES ÜRÜN RAPORU 2024

Araştırma Yayınları
2024

TEPGE Yayın No: 399

<https://arastirma.tarimorman.gov.tr/tepge>

TARIM REFORMU GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
TARIMSAL EKONOMİ VE POLİTİKA GELİŞTİRME ENSTİTÜSÜ
TRGM/TEPGE

Ürün Raporu
PATATES
2024

Hazırlayan
Zehra YEGÜL
Ziraat Yüksek Mühendisi
Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü Müdürlüğü
zehra.yegul@tarimormman.gov.tr

Çalışma kapsamında sunulan görüşler tamamıyla yazarlara aittir ve Tarım ve Orman Bakanlığı'nın ya da çalışanlarının görüşlerini temsil etmez.

Çalışmada yer alan veri ve istatistikler yayıncı kurumların kaynaklarından alınmış ve araştırma amaçlı olarak kullanılmıştır. Veriler çalışmanın hazırlandığı dönemde yayınlanmış olan en güncel verilerdir ve dönemsel olarak yayıncı kurumun güncellemelerinden dolayı farklılık gösterebilir.

TEPGE YAYIN NO: 399

ISBN: 978-625-97549-3-2

© TEPGE

Her Hakkı Saklıdır.

Ekim/2024

İletişim:

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Bulvarı 06800
Çankaya/ANKARA

Telefon: 0312 287 5833

Faks: 0312 287 5854

Bu rapor Tarım Reformu Genel Müdürlüğü'nün izni olmadan kısmen veya tamamen basılamaz, çoğaltılamaz veya elektronik ortama taşınamaz.

Kapak sayfasında kullanılan fotoğraf Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından düzenlenen “2018 yılı Tarım ve İnsan Fotoğraf Yarışması” na aittir. (<http://www.tarimormaninsan.com/img/10-tarim-ve-insan-fotograf-yarismasi/genel/400/birincilik-odulu-mehmet-yikilmazsoy.jpg>)

İÇİNDEKİLER

TABLO DİZİNİ	ii
GRAFİK DİZİNİ.....	ii
HARİTA DİZİNİ.....	ii
1. GİRİŞ	1
2. DÜNYADA DURUM.....	1
2.1. Dünya Patates Ekim Alanı	1
2.2. Dünya Patates Üretimi	2
2.3. Ticaret	4
2.3.1. İthalat.....	4
2.3.2. İhracat.....	4
2.4. Dünya Patates Üretici Fiyatları	5
3. TÜRKİYE’DE DURUM.....	5
3.1. Türkiye’de Patates Ekim Alanı	6
3.2. Türkiye’de Patates Üretimi	7
3.3. Türkiye’de Patates Tüketimi	8
3.4. Türkiye’de Patates Ticareti	9
3.4.1. İthalat.....	9
3.4.2. İhracat.....	9
3.5. Türkiye Patates Fiyatları	10
3.6. Türkiye’de Patates Destekleri	11
4. GENEL DEĞERLENDİRME.....	11
EK TABLOLAR	13
KAYNAKLAR	17

TABLO DİZİNİ

Tablo 1. Ülkelere göre dünya patates ekim alanı	1
Tablo 2. Ülkelere göre dünya patates üretimi	3
Tablo 3. Yıllara göre dünya patates verimi	3
Tablo 4. Ülkelere göre dünya patates ithalatı	4
Tablo 5. Ülkelere göre dünya patates ihracatı	5
Tablo 6. Ülkelere göre patates üretici fiyatları	5
Tablo 7. İllere göre Türkiye patates ekim alanları	6
Tablo 8. İllere göre Türkiye patates üretimi	7
Tablo 9. Türkiye patates verimi	8
Tablo 10. Türkiye patates tüketimi.....	9
Tablo 11. Türkiye üretim sezonuna göre toplam ithalat miktarı	9
Tablo 12. Türkiye üretim sezonuna göre toplam ihracat miktarı	10
Tablo 13. Patatese verilen destekler	11
Ek tablo 1. Ülkelere göre dünya patates ekim alanı	13
Ek tablo 2. Ülkelere göre dünya patates üretimi	13
Ek tablo 3. Ülkelere göre dünya patates ithalat miktarı	14
Ek tablo 4. Ülkelere göre dünya patates ihracat miktar.....	14
Ek tablo 5. Dünya patates üretici fiyatları	15
Ek tablo 6. İllere göre Türkiye patates ekim alanları	15
Ek tablo 7. İllere göre Türkiye patates üretimi	16

GRAFİK DİZİNİ

Grafik 1. Patates ekim alanında önemli ülkeler	2
Grafik 2. Patates üretiminde önemli ülkeler.....	3
Grafik 3. Dünya patates ekim alanı, üretim ve verimi	3
Grafik 4. Patates ithalatında önemli ülkeler.....	4
Grafik 5. Patates ihracatında önemli ülkeler	5
Grafik 6. Türkiye patates ekim alanı, üretim ve verimi.....	8
Grafik 7. Ülkelere göre Türkiye patates ihracatı	10
Grafik 8. Türkiye ortalama patates üretici fiyatları	10

HARİTA DİZİNİ

Harita 1. Türkiye’de patates ekimi yapılan önemli iller (2023).....	7
Harita 2. Türkiye’de patates üretimi yapan önemli iller (2023).....	8

1. GİRİŞ

Güney Amerika'nın And Dağları'ndan neredeyse tüm dünyaya yayılan patates, dünyanın giderek büyüyen açlık sorununa cevap verebilecek önemli bitkilerin başında gelmektedir. Öyle ki patates And Dağları'nda yabani türler olarak belirmiş ve buradan Kolombiya ve Venezuela'ya oradan da Şili ve Kuzey Arjantin'e gelmiştir. En sonunda tüm türler Peru'da ekilmeye başlamıştır. Patates ekimine dair günümüzdeki tek kanıt yaklaşık 7.000 yıl önce Peru'da gerçekleşmiş olmasıdır. Osmanlı topraklarında ise 1850'li yıllarda egzotik bir yiyecek olarak İstanbul'da satılmaya başlanan patates, 1890'ların sonunda iyice tanınır olmuştur. Bu tarihe kadar patates üretimi yapılmayıp ithal edilse de ithalatın büyük bir yük oluşturmaya başlaması ile ilk defa 1895 yılında Sakarya Nehri vadisinde üretimine başlanmıştır (Anonim, 2023). Patates, bir çapa bitkisi olduğu için ekim nöbeti içerisinde önemli bir yeri vardır. Özellikle, hafif yapılı topraklarda ekim nöbetine en uygun bitkilerden biri olan patates, kendisinden sonra ekilecek bitkiye temiz ve havalanmış bir toprak bırakmaktadır.

Patates, bitkisel kaynaklı beslenmede tahıllardan sonra en fazla tüketilen besin maddesidir. Ucuzluğu, birim alandan fazla verim alınması, besin değerinin yüksek

oluşu, sindiriminin kolaylığı, kullanım alanının geniş olması ve her çeşit iklimde yetişmesi açısından, hemen hemen bütün dünya ülkeleri tarafından üretilmekte ve tüketilmektedir (Elçi ve ark.,1994). Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) patatesin insanlık için ne kadar önemli olduğunu vurgulamak ve bu farkındalığı yaratmak adına 2008 yılını Uluslararası Patates Yılı patates yılı olarak ilan etmiş ve bu konuda da başarılı çalışmalar yapmıştır.

Temel gıda ürünü olan patatesin kullanım alanlarının yaygınlaşması ve dünya nüfusunun artması patatese olan talebi ve tüketimi hızlı bir şekilde arttırmaktadır.

2. DÜNYADA DURUM

2.1. Dünya Patates Ekim Alanı

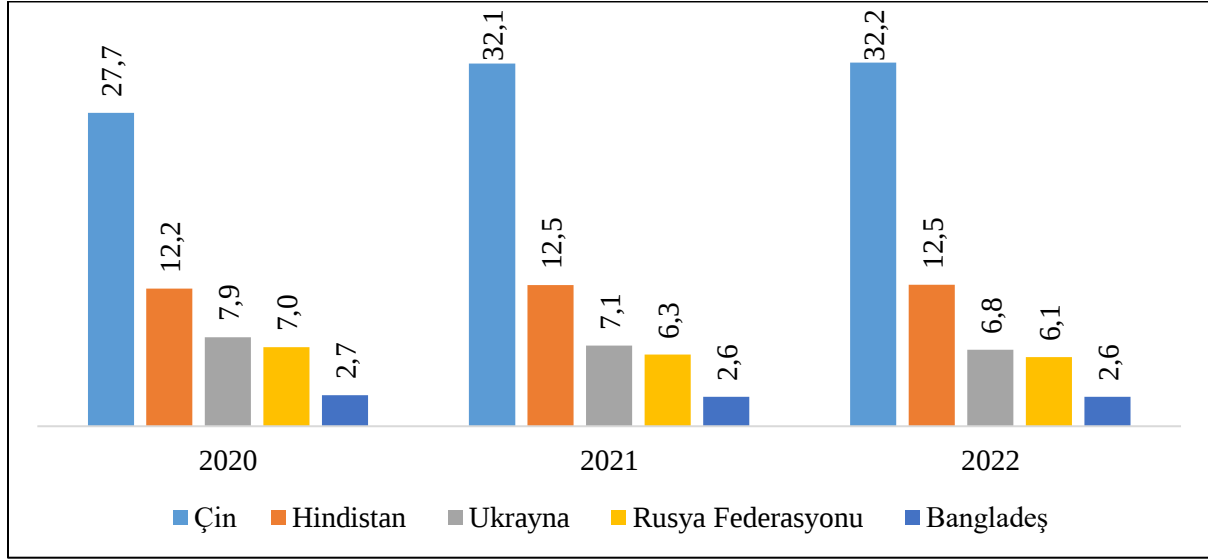
Dünya patates ekim alanlarında son beş yıla bakıldığında gözle görülür çok fazla bir değişim görülmemektedir. Değişen iklim koşulları, teknolojiye gelişimin artmasıyla verimde de artışlar olmuştur. Dünya patates üretiminde artan nüfus düşünüldüğünde, ekilen alanlardan alınacak olan verim önemli hale gelmiştir. Özellikle Çin ve Hindistan gibi nüfusları her geçen gün daha da artan ülkeler tarımsal alanda besin ihtiyacını karşılayabilmek için geniş alanlara ihtiyaç duymaktadır (Ödemiş Ticaret Odası Patates Sektör Raporu, 2021).

Tablo 1. Ülkelere göre dünya patates ekim alanı (bin ha)

Ülkeler	2018	2019	2020	2021	2022
Çin	4.758	4.036	4.673	5.780	5.723
Hindistan	2.142	2.173	2.051	2.248	2.226
Ukrayna	1.320	1.309	1.325	1.283	1.204
Rusya Federasyonu	1.313	1.239	1.178	1.142	1.086
Bangladeş	477	468	461	469	464
Diğer	7.125	7.188	7.152	7.079	7.084
Dünya	17.135	16.413	16.841	18.001	17.788

Kaynak: FAO, 2024 (Erişim Tarihi: 15.08.2024)

Grafik 1. Patates ekim alanında önemli ülkeler (%)

Kaynak: Tablo 1

FAO verilerine göre, 2022 yılında dünyada yaklaşık 18 milyon ha alanda patates yetiştirilmiştir. Ekim alanlarında bir önceki yıla göre %1,2 azalma olmuştur. En fazla patates ekim alanına sahip olan ülke yaklaşık 5,8 milyon ha ile Çin'dir. Çin'i sırasıyla 2,2 milyon ha ile Hindistan, 1,2 milyon ha ile FAO verilerine göre, patates üretimi 2022 yılında toplam 375 milyon ton olup ortalama verim 2.107 kg/da'dır. Son beş yılda dünya patates üretiminde sürekli artış olmuştur. Ekim alanında 2022 yılında görülen azalış üretime yansımamıştır. Bunun nedeni ise iklim koşullarının patates verimine olumlu etkisi ve sertifikalı tohum kullanımındaki artış olarak yorumlanabilir. Dünya patates üretiminde 2022 yılında 95,6 milyon tonluk üretim ile Çin ilk sırada yer alırken, 56,2 milyon ton ile Hindistan ikinci, 21 milyon ton ile Ukrayna üçüncü sırada yer almaktadır. Son beş yılda dünya patates üretiminde Çin ve Hindistan'ın söz sahibi olduğu görülmektedir. Lider konumda olan Çin, dünya toplam patates üretiminin %25,5'ini karşılamıştır. Grafik 2'de görüldüğü gibi en fazla patates üreten ilk beş ülke dünya üretiminin %55,8'ini

Ukrayna takip etmektedir. Bu ülkeler dünya patates ekim alanlarının %51,5'ini oluşturmaktadır. 2022 yılı dünya ekim alanlarında bir önceki yıla göre %1,2 azalma olmuştur.

2.2. Dünya Patates Üretimi

oluşturmaktadır. Türkiye 5,2 milyon ton üretimle dünya üretiminin %1,4'ünü karşılayarak 15. sırada yer almaktadır. Dünya patates üretimi yıllar itibarıyla verimdeki artış ve azalışa paralel değişimler göstermiştir. Ekilen alan ve verimdeki değişikliklere rağmen 2022 yılında bir önceki yıla göre patates üretiminde %0,3 artış görülmüştür.

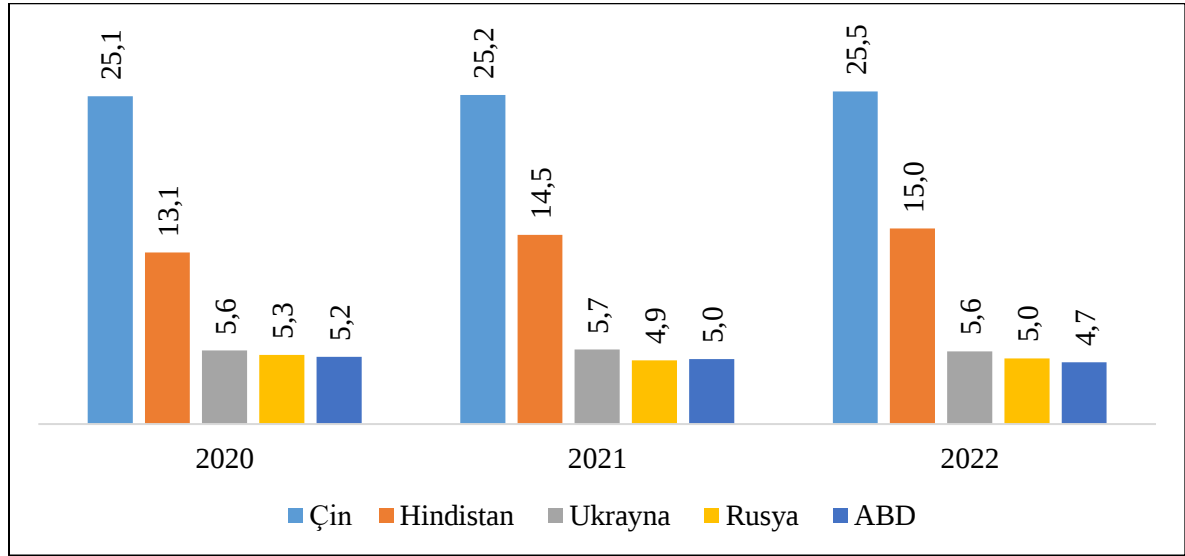
En yüksek patates verimine sahip ülkeler 2022 yılında sırasıyla Yeni Zelanda 50,9 ton/ha, ABD 49,1 ton/ha ve Danimarka 44,2 ton/ha'dır. Üretim miktarına göre birinci sırada olan Çin'in verimi 23,2 ton/ha'dır. Hindistan'ın verim miktarı ise Çin'e göre daha fazla olup 25,2 ton/ha'dır. Türkiye 37,4 ton/ha ile dünya ortalamasının üstünde verime sahiptir.

Tablo 2. Ülkelere göre dünya patates üretimi (bin ton)

Ülkeler	2018	2019	2020	2021	2022
Çin	90.259	89.500	92.800	94.300	95.570
Hindistan	51.310	50.190	48.562	54.230	56.176
Ukrayna	22.504	20.269	20.838	21.356	20.899
Rusya	22.395	22.075	19.607	18.296	18.888
ABD	20.422	19.251	19.052	18.590	17.792
Diğer	157.128	165.516	168.522	167.016	165.453
Dünya	364.018	366.802	369.381	373.787	374.778

Kaynak: FAO, 2024 (Erişim Tarihi: 15.08.2024)

Grafik 2. Patates üretiminde önemli ülkeler (%)

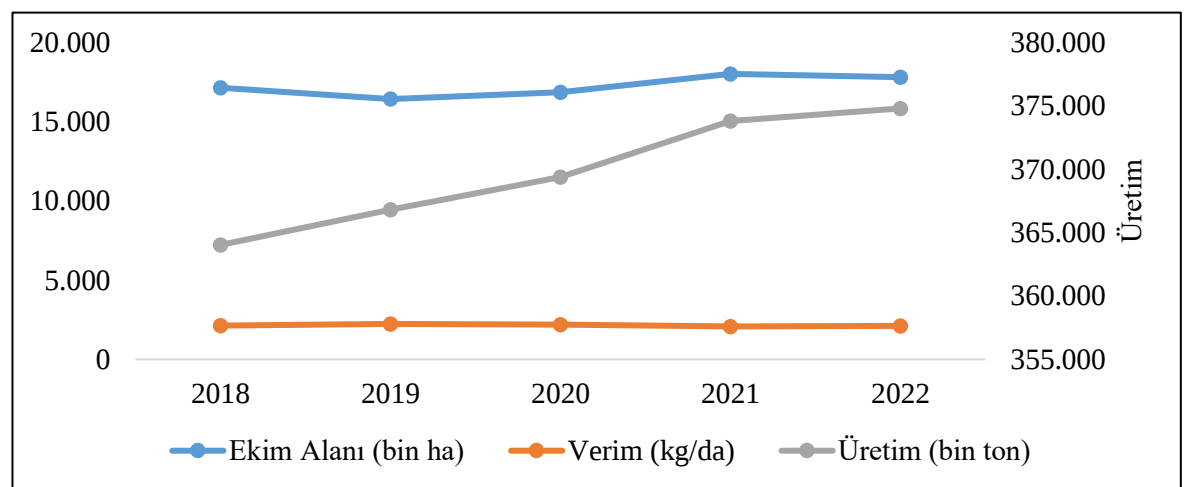
Kaynak: Tablo 2

Tablo 3. Yıllara göre dünya patates verimi (ton/ha)

Yıllar	2018	2019	2020	2021	2022
Verim	21,2	22,3	21,9	20,8	21,1

Kaynak: FAO, 2024 (Erişim Tarihi: 15.08.2024)

Grafik 3. Dünya patates ekim alanı, üretimi ve verimi

Kaynak: Ek Tablo 1, 2, 3

2.3. Ticaret

2.3.1. İthalat

Dünyada 2023 yılında 14,7 milyon ton taze patates ithalatı yapılmıştır. Patates ithalatı yapan ülkeler içerisinde Belçika yaklaşık 4 milyon ton ile ilk sırayı almaktadır. Belçika'yı sırasıyla yaklaşık 1,8 milyon ton

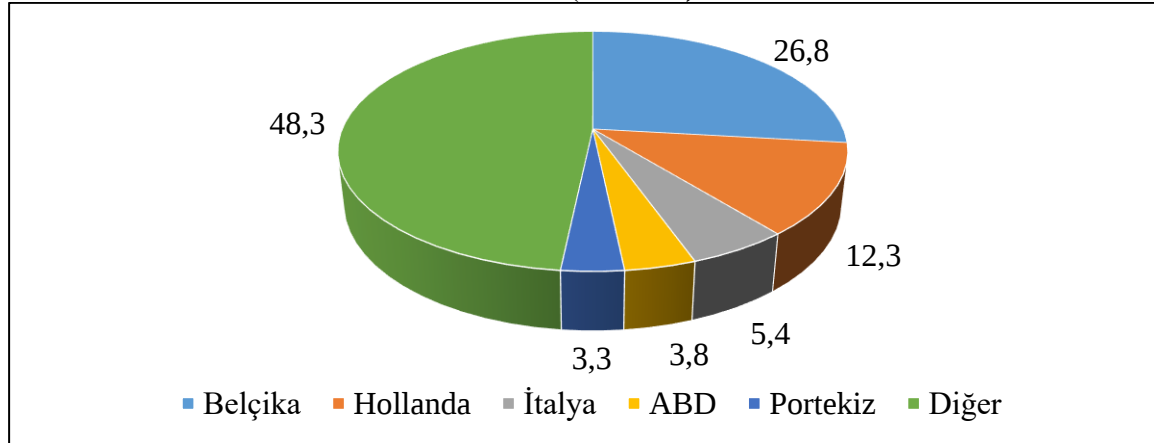
ile Hollanda, 797 bin ton ile İtalya ve 560 bin ton ile ABD izlemektedir (Trade Map, 2024). İthalatta 2023 yılında bir önceki yıla göre %10,4 artış olmuştur.

Tablo 4. Ülkelere göre dünya patates ithalatı (bin ton)

Ülkeler	2019	2020	2021	2022	2023
Belçika	2.965	2.848	2.853	3.254	3.944
Hollanda	1.726	1.533	1.796	1.591	1.807
İtalya	603	527	541	573	797
ABD	346	420	404	547	560
Portekiz	350	352	345	433	490
Diğer	8.046	7.233	7.978	6.919	7.103
Dünya	14.037	12.913	13.918	13.317	14.700

Kaynak: Trade Map, 2024 (Erişim Tarihi 20.09.2024)

Grafik 4. Patates ithalatında önemli ülkeler (2023, %)

Kaynak: Ek Tablo 3

2.3.2. İhracat

Dünya taze patates ihracatı 2023 yılında toplam 13,2 milyon ton olarak gerçekleşmiş olup bir önceki yıla göre %4,4 azalma olmuştur. Dünya patates üretiminde öne çıkan ülkeler Çin, Hindistan, Rusya iken bu ülkeler ihracatta söz sahibi değildir. Bu ülkelerde patates daha çok iç tüketime yönelik üretilmektedir. Dünya patates

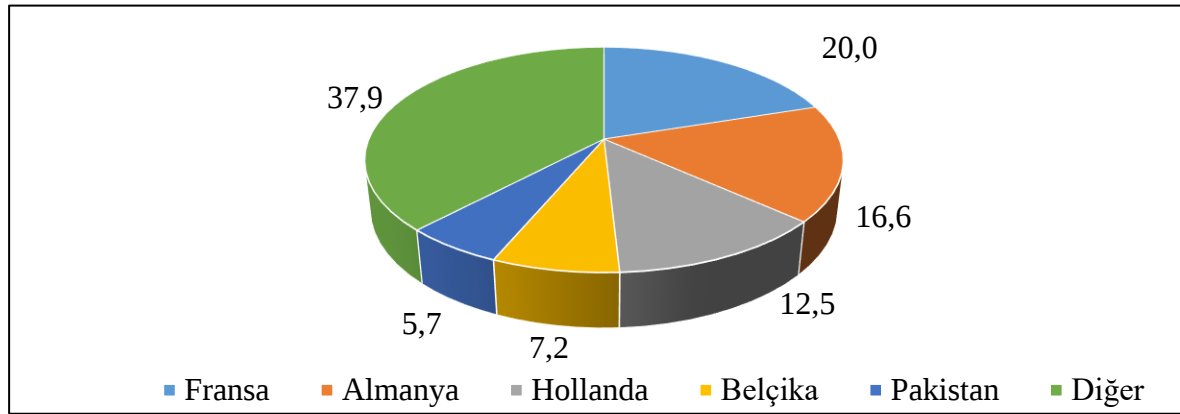
ihracatında 2023 yılında söz sahibi olan ülkeler sırasıyla 2,7 milyon ton ile Fransa, 2 milyon ton ile Almanya ve 1,7 milyon ton ile Hollanda'dır. Fransa'nın dünya ihracatındaki payı 2023 yılında %20, Almanya'nın %16,6 ve Hollanda'nın ise %12,5'tir.

Tablo 5. Ülkelere göre dünya patates ihracatı (bin ton)

Ülkeler	2019	2020	2021	2022	2023
Fransa	2.119	2.168	2.232	2.723	2.647
Almanya	1.798	1.890	1.902	2.078	2.203
Hollanda	1.296	1.121	1.393	1.383	1.654
Belçika	946	989	846	1.024	957
Pakistan	618	269	432	925	756
Diğer	6.027	6.332	5.756	5.713	5.022
Dünya	12.804	12.770	12.561	13.846	13.240

Kaynak: Trade Map, 2024 (Erişim tarihi: 20.09.2024)

Grafik 5: Patates ihracatında önemli ülkeler (%)

Kaynak: Ek Tablo 4

2.4. Patates Üretici Fiyatları

FAO verilerine göre 2022 yılında, dünya patates üretici fiyatları incelendiğinde en yüksek patates fiyatı Cabo Verde’de 2468,5 \$/ton, en düşük fiyat ise Polonya’da 156,8

\$/ton’dur. Dünyada önemli patates üretici ve ihracatçı ülkelerin 2022 yılındaki üretici fiyatları ise; Çin’de 388,9 \$/ton, Almanya’da 244,8 \$/ton, Türkiye’de ise 288 \$/ton’ dur.

Tablo 6. Ülkelere göre patates üretici fiyatları (\$/ton)

Ülkeler	2018	2019	2020	2021	2022
Cabo Verde	2.039,3	2.108,1	2.069,3	2.043,6	2.468,5
İran	304,6	564	463,7	886,1	2.361,2
Belize	-	-	992,1	937	1.653,5
Benin	1.242,7	1348,3	1.435,3	1.678,2	1.584,1
Gine	213,1	-	1.076,6	1.101,3	1.295,6
Dünya Ort.	422,3	457,1	468,9	491,4	557,1

Kaynak: FAO, 2024 (Erişim Tarihi: 15.08.2024)

3. TÜRKİYE’DE DURUM

Patates genel olarak ılıman-serin iklim bitkisi olmasına rağmen geniş bir adaptasyon yeteneğine sahiptir. Türkiye sahip olduğu agro-ekolojik zenginlik sayesinde patates üretimi açısından oldukça

ayrıcalıklı bir konumdadır (Günel ve ark. 2010). Bu nedenle de ülkenin hemen her yöresinde yılın belirli dönemlerinde patates üretimi mümkün olmakta, Nisan ayından başlayarak Aralık ayı sonuna kadar patates

hasadı devam etmektedir. Patates; farklı iklim bölgelerine hızlı bir şekilde uyum sağlayabilmesi, dünyanın hemen her bölgesinde başarıyla yetiştirilebilmesi, diğer ürünlere bakılarak daha az maliyetli olması, birim alandan alınan ürünün daha çok olması, yüksek besin değerleri içermesi gibi avantajlara sahip bir üründür (Arioğlu ve ark., 2006; Kolsarıcı, 2011).

Patates, dünya ve Türkiye için hem taze hem de kendisinden elde edilen yan ürünlerle insan beslenmesinde ve girdi niteliği ile endüstri bakımından önemli bir tarımsal üründür. Yapılan çalışmalara göre, birim alan başına buğdaydan %75 ve pirinçten %58 daha fazla gıda enerjisine sahip olan patates, üretim alanları başına pirinçten %78, buğdaydan %54 daha fazla protein sağlar. Beslenme değeri olan gıda enerjisi,

birim üretim ve gıda miktarı ile kıyaslandığında başka hiçbir ürün bulunmamaktadır (Camire vd., 2009).

Patateste verimlilik üzerinde yüksek nitelikli tohumluk kullanımı, diğer tarla bitkilerine göre çok daha fazla etkili olmaktadır. Yaklaşık on yıldır Niğde ve Nevşehir başta olmak üzere en önemli patates alanlarında karantina önlemlerinin alınmasına yol açan patates siğili (*Synchytrium endobioticum*) hastalığı, tohumluk kaynaklı olarak ortaya çıkmış tarımsal faaliyetlerde bulaşık toprağın taşınmasına neden olan her türlü hareket yayılmasına neden olabilmektedir. Hemen hemen her bölgede yetişen patates, 2023 yılında ilk sırada Orta Anadolu Bölgesi (%46,4), ikinci sırada Ege Bölgesi (%19,5), üçüncü sırada ise Batı Anadolu Bölgesi'nde (%10,7) üretilmiştir (TÜİK, 2024).

3.1. Türkiye'de Patates Ekim Alanı

Patates ekim alanlarında son 5 yıla bakıldığında yıllar itibarıyla artış ve azalışlar olmuştur. Bu azalışın sebebi olarak; patates siğili (*Synchytrium endobioticum*) hastalığının artması, yağışlardaki düzensizlik, fiyat istikrarsızlığı ve girdi maliyetlerinin çok fazla artması gösterilebilir. Patates (tatlı patates hariç) ekim alanlarında 2023 yılında bir önceki yıla

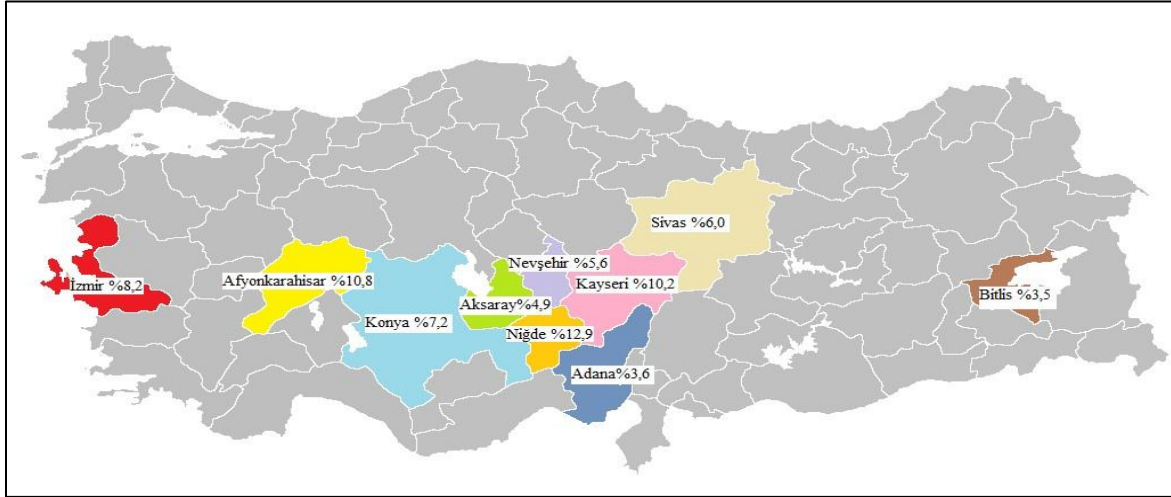
göre %8,4 oranında artış olmuştur. Türkiye'de 2023 yılında toplam 1 milyon 509 bin da alanda patates ekimi yapılmıştır. Patates ekim alanlarında 2023 yılında Niğde 194 bin 800 da (%12,9) ile birinci sırada yer alırken, Afyonkarahisar yaklaşık 163 bin da (%10,8) ile ikinci, Kayseri 154 bin da (%10,2) ile üçüncü sırada yer almaktadır (Tablo 7)

Tablo 7. İllere göre Türkiye patates¹ ekim alanları (da)

İller	2019	2020	2021	2022	2023
Niğde	183.850	182.820	146.890	176.300	194.800
Afyonkarahisar	142.163	153.387	151.038	149.968	163.246
Kayseri	110.839	124.160	117.380	112.055	154.094
İzmir	112.100	129.000	112.344	111.733	124.040
Konya	143.540	151.807	145.496	120.491	108.010
Sivas	58.495	65.873	71.180	86.490	89.862
Nevşehir	70.773	69.849	68.385	71.075	83.980
Aksaray	56.250	58.155	70.600	69.591	73.899
Adana	66.761	60.905	60.950	56.560	54.661
Bitlis	50.095	44.920	49.075	51.675	53.180
Diğer	414.101	439.059	395.837	385.778	409.497
Türkiye	1.408.967	1.479.935	1.389.175	1.391.716	1.509.269

Kaynak: Ek Tablo 7¹/ Rapor genelinde patates ifadesi taze patatesi kapsamaktadır ve tatlı patates hariçtir.

Harita 1. Türkiye’de patates ekimi yapılan önemli iller (2023)

Kaynak: TÜİK, 2024

3.2. Türkiye’de Patates Üretimi

Patates üretimi, ekim alanlarının azalması, fiyatlarda yaşanan dalgalanmalar, iklim koşulları, verim gibi nedenlerden dolayı değişiklik gösterebilmektedir. Türkiye’de 2023 yılında 5,7 milyon ton patates (tatlı patates hariç) üretilmiş, patates üretimi bir önceki yıla göre yaklaşık %9,6 artmıştır. Niğde 757 bin 480 tonluk (%13,3) patates üretimi ile birinci sırada yer alırken, Kayseri 704 bin ton (%12,4) ile ikinci, Afyonkarahisar ise 582 bin ton (%10,2) ile

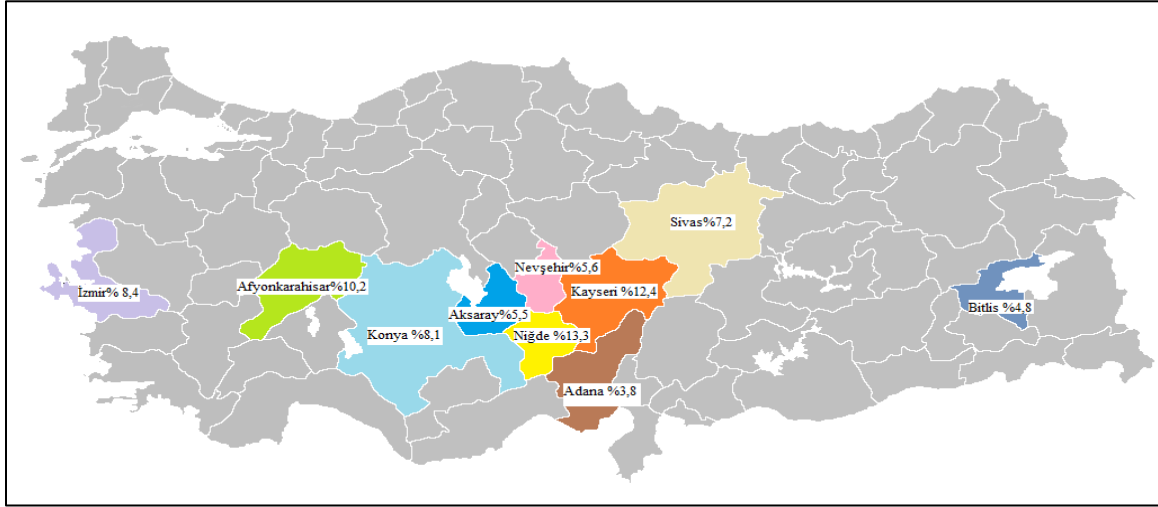
üçüncü sırada yer almaktadır (Tablo 8). Türkiye’de patates verimi yıllar itibarıyla artış göstermiştir. Patates verimi 2023 yılında 3.777 kg/da’dır. Patates veriminin en yüksek olduğu iller sırasıyla Bitlis 5.151 kg/da, Kayseri 4.569 kg/da ve Sivas 4.373 kg/da olup Türkiye ortalamasının üzerindedir. Üretim miktarı en yüksek olan Niğde’nin verimi 3.889 kg/da’dır. Bitlis üretimde 10. sırada yer alırken verimi en yüksek ilimizdir.

Tablo 8. İllere göre Türkiye patates üretimi (ton)

İller	2019	2020	2021	2022	2023
Niğde	716.180	689.312	575.627	679.653	757.480
Kayseri	451.798	540.824	520.948	490.072	704.041
Afyonkarahisar	532.410	551.453	562.927	607.539	581.850
İzmir	390.481	435.925	447.092	436.530	476.543
Konya	599.699	638.171	622.435	518.677	462.545
Sivas	180.756	192.630	194.742	334.435	410.377
Nevşehir	321.301	289.413	295.503	280.162	318.646
Aksaray	239.650	250.349	309.132	294.829	313.453
Bitlis	190.511	194.353	259.713	256.366	273.922
Adana	251.408	211.265	224.794	201.362	217.444
Diğer	1.105.630	1.206.305	1.087.087	1.100.375	1.183.699
Türkiye	4.979.824	5.200.000	5.100.000	5.200.000	5.700.000

Kaynak: Ek Tablo 8

Harita 2. Türkiye’de patates (tatlı patates hariç) üretimi yapılan önemli iller (2023)

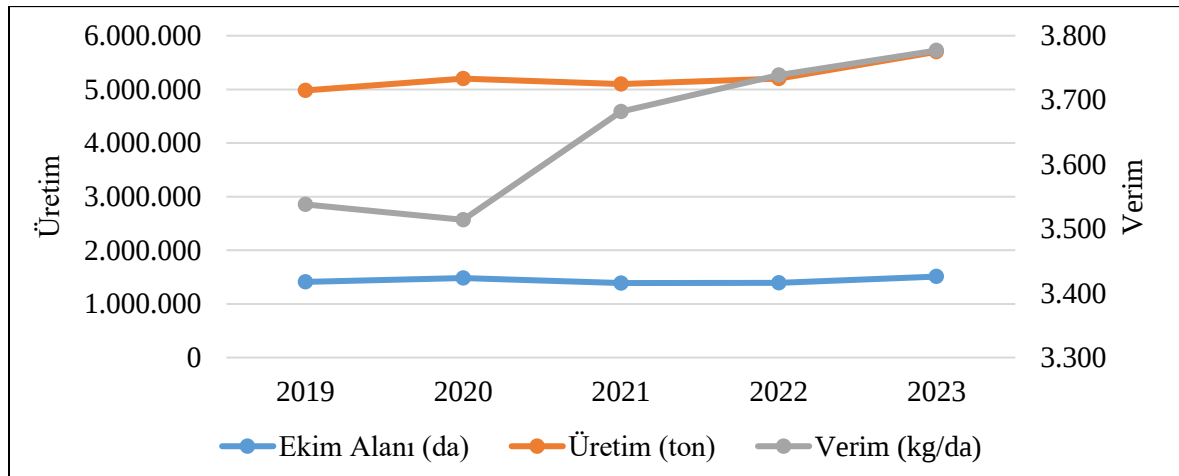
Kaynak: TÜİK, 2024

Tablo 9. Türkiye patates verimi (kg/da)

Yıllar	2019	2020	2021	2022	2023
Verim	3.538	3.514	3.682	3.739	3.777

Kaynak: TÜİK, 2024

Grafik 6. Türkiye patates ekim alanı, üretimi ve verim

Kaynak: Ek Tablo 7, 8, Tablo 9

2022/23 sezonunda ekim alanlarında ve verimdeki artış üretime yansımıştır. Sertifikalı tohum kullanımının

yaygınlaşması ile o yılki iklim koşullarının uygunluğu verimde artışa sebep olan etkenlerden bazılarıdır.

3.3. Türkiye’de Patates Tüketimi

Patates; taze veya işlenmiş olarak insan beslenmesinde, yumruları direkt olarak veya fabrika artıkları şeklinde hayvan beslenmesinde, bitkisel üretiminin

devamlılığını sağlamak için tohumluk olarak ve çeşitli şekillerde gıda sanayinde işlenerek kullanılan önemli bir endüstri bitkisi. Temel gıda ürünü olan patatesin kullanım

alanlarının yaygınlaşması ve dünya nüfusunun artması patatese olan talebi ve tüketimini hızlı bir şekilde arttırmaktadır. Patates tüketiminde son beş yılda dalgalanmalar gerçekleşmiş, 2022/23 sezonunda tüketim bir önceki sezona göre %4,8 artarak yaklaşık 4,4 milyon ton olarak

gerçekleşmiştir. Kişi başına patates tüketimi ise son beş yılda 47-52 kg arasında değişim göstermiştir. Yeterlilik derecesinin yüzde 103,6 olması patates üretiminde kendine yeten ülke olduğumuzu göstermektedir (Tablo 10).

Tablo 10. Türkiye patates tüketimi

Yıllar	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23
Tüketim (bin ton)	3.860	4.210	4.287	4.234	4.438
Kişi Başına Tüketim (kg)	47,1	50,6	51,3	50,0	52,0
Yeterlilik Derecesi (%)	103,3	104,1	106,5	106,1	103,6

Kaynak: TÜİK, 2024

3.4. Türkiye’de Patates Ticareti

3.4.1. İthalat

Türkiye patates üretiminde kendine yeterli bir ülkedir. Patatesin pazarlama yılı 1 Temmuz-30 Haziran arasındadır. Bu pazarlama yılı içerisinde en fazla ithalat sınır komşularımızdan yapılmıştır. 2023/24 pazarlama yılında taze patatesten (GTİP:

070190) 1.505 ton ithalat yapılmıştır. Tablo 11’e göre son beş sezona bakıldığında en fazla ithalat 2018/19 sezonunda gerçekleşmiş olup, bunun nedeni ise o yıl gümrük vergisinin sıfırlanması ve fiyat dalgalanmaları olarak yorumlanabilir.

Tablo 11. Türkiye üretim sezonuna göre toplam ithalat miktarı (ton)

Üretim Sezonu	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23
Miktar	183.982	97.348	82.669	111.166	134.281

Kaynak: TÜİK, 2024

3.4.2. İhracat

Türkiye 2023/24 sezonunda 14.714 ton taze patates (GTİP: 070190) ihracatı yapmıştır. Bu üretim sezonunda en fazla patates ihracatı %76,6 ile Irak’a yapılmıştır (Grafik 9). Son beş üretim sezonuna bakıldığında en yüksek ihracat 2021/22 sezonunda olup, 2022’de ve 2023’te, yurt içi fiyatların olağanüstü hareketlenmemesi açısından ve öncelikli olarak iç tüketimin karşılanması amacıyla ihracata kısıtlamalar getirilmiştir.

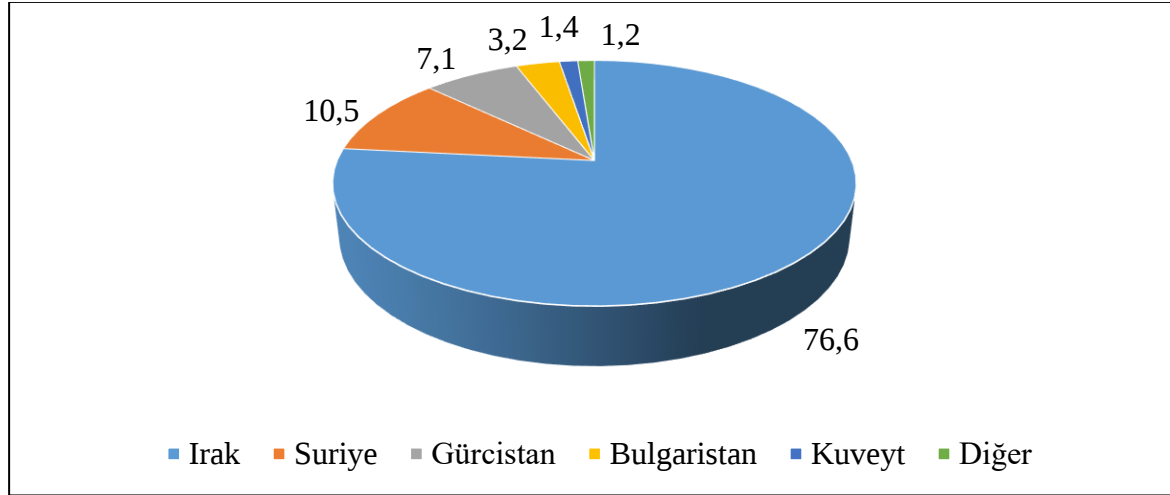
27 Ocak 2022 tarih ve 31732 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Bazı Tarım Ürünlerinin İhracatına İlişkin Tebliğ’de (İhracat:2022/1), patates ihracatı kısıtlanan ürünler arasında yer almaktadır. Bu tebliğ, 08/03/2023 (İhracat 2023/5) tarihli “Bazı Tarım Ürünlerinin İhracatına İlişkin Tebliğ’in Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Tebliğ" in Resmi Gazetede yayınlanması ile patatesten ihracat kısıtlaması kaldırılmıştır.

Tablo 12. Türkiye üretim sezonuna göre toplam patates ihracat miktarı (ton)

Üretim Sezonu	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23
Miktar	327.178	288.793	393.680	401.136	311.496

Kaynak TÜİK Denge Tablosu, 2024

Grafik 7. Ülkelere göre Türkiye patates ihracatı (2023/24, %)

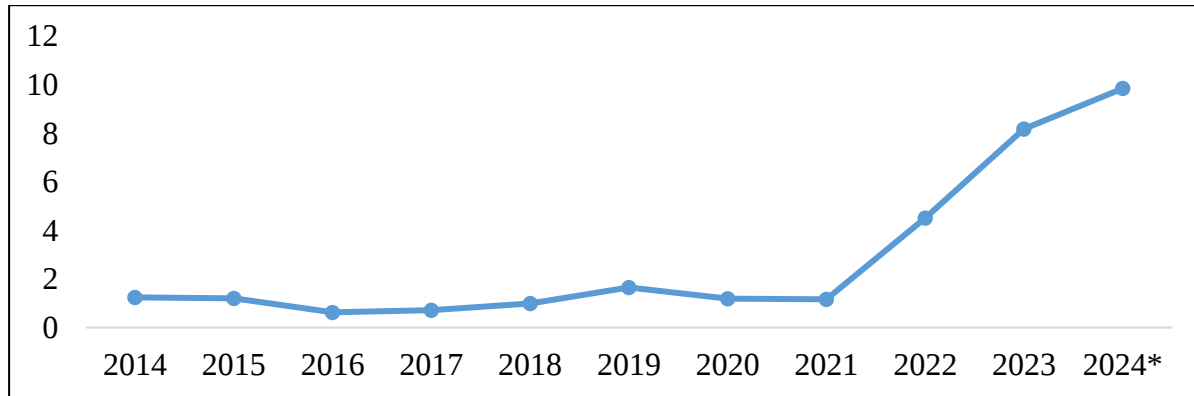
Kaynak: TÜİK, 2024 (070190 GTİP ile tüm rejimlerin toplamı alınarak hesaplanmıştır.)

3.5. Türkiye’de Patates Fiyatları

Türkiye’de patates fiyatı, en fazla dalgalanma gösteren ürünlerin başında gelmektedir. Grafik 10’a göre son on yılda patates fiyatlarında 2021 yılından itibaren ciddi bir artış görülmektedir. Ortalama patates üretici fiyatı 2021 yılında 1,16 TL/kg iken 2022 yılında %289 artarak 4,51 TL/kg olmuştur. Ortalama patates üretici fiyatı 2023 yılında 8,18 TL/kg’dır. 2024 yılı sekiz

aylık fiyat ortalaması ise 9,85 TL/kg’dır. Tüketici fiyatı ise 2022 yılında dört aylık ortalama 6,21 TL/kg olup, TÜİK 2022 yılı mayıs ayından itibaren tüketici fiyatlarını yayınlamamaktadır. 2022 Nisan ayında 8,40 TL/kg olan tüketici fiyatı; bir önceki yılın aynı ayına göre %343,1, bir önceki aya göre %41,1 oranında artış göstermiştir. (TÜİK, 2024). Fiyatlardaki artış devam etmektedir.

Grafik 8. Türkiye ortalama patates üretici fiyatları (TL/kg)

Kaynak: TÜİK, 2024 *8 aylık üretici fiyat ortalamasıdır.

3.6. Türkiye’de Patates Destekleri

Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından patatese 2024 yılında; 103 TL/da mazot, 35 TL/da gübre olmak üzere toplam 138 TL/da mazot gübre desteği, sertifikalı tohum üretim desteği sertifikalı kademedede 0,10 TL/da, orijinal/temel ve üstü kademedede ise 0,20 TL/da olarak verilmektedir. Sertifikalı tohumluk kullanım desteği ise 2023-24 yıllarında 260 TL/da olarak verilmektedir.

Patates sigili görülen alanlar ile patates sigili için oluşturulan güvenlik kuşağındaki alanlarda, karantina önlemi olarak alternatif

ürün yetiştirilmesi veya nadasa bırakılması durumunda ÇKS’ ye dâhil olan çiftçilere 2022 yılı üretim sezonu alternatif uygulamaları için dekar başına 125 TL destekleme ödemesi yapılmıştır. Hastalığın ülkede geniş alanlara yayılmasını önlemek ve kontrol altına alabilmek amacıyla patates yetiştirilmesi yasaklanan alanlarda alternatif ürün yetiştiren üreticilerin mağduriyetini gidermek amacıyla üç yıllık münavebe şartı dikkate alınarak üç yılda bir telafi edici ödeme yapılmaktadır.

Tablo 13. Patatese verilen destekler (TL/da)

Destekler	2020	2021	2022	2023	2024
Toprak analizi	0,8	0,8	1,0	1,0	1,0
Gübre desteği	4	8	21	21	35
Mazot desteği	27	30	125	172	103
Sertifikalı tohumluk kullanım desteği	100	100	200	260	260

Kaynak: TOB, 2024

4. GENEL DEĞERLENDİRME

Patates, birim alandan fazla verim alınması, besin değerinin yüksek oluşu, sindiriminin kolaylığı, kullanım alanının geniş olması, her çeşit iklimde yetişmesi bakımından hemen hemen bütün dünya ülkeleri tarafından üretilmekte ve tüketilmektedir.

FAO verilerine göre, 2022 yılında dünyada bitkisel üretim içerisinde şeker kamışı, mısır, pirinç, buğday, yağlı palmiye meyvesinden sonra patates altıncı sırada gelmektedir. Dünyada üretilen bitkisel ürünler içindeki patates üretiminin payı yaklaşık %4 tür.

Patates yemeklik taze veya işlenmiş ürünler ve tohumluk ticareti açısından dünyada önemli pazarı olan bir üründür. Türkiye’nin patates üretiminde göstermiş olduğu büyük ilerlemeye rağmen, dünya taze patates ticaretinde yeterli pay sahibi olduğu söylenemez. 2023 yılı Türkiye’nin dünya taze patates ihracatındaki payı %0,2’dir.

İhracatın taze olarak yapılması yerine katma değeri yüksek olan dondurulmuş ve işlenmiş ürün olarak yapılması için teşvik edilmesi ve yönlendirilmesi Türkiye ekonomisi açısından önem arz etmektedir. Son beş üretim sezonunda en yüksek ihracat 2021/22 sezonunda olup, 2022’de ve 2023’te, yurt içi fiyatların olağanüstü hareketlenmemesi açısından ve öncelikli olarak iç tüketimin karşılanması amacıyla ihracata kısıtlamalar getirilmiştir. 2024 yılında ise patates için alınan kısıtlamaların kaldırılması tarım ürünlerindeki rekabetçiliğini güçlendirecek, sektörün gelişimine ve ihrac pazarlarımızın büyümesine katkı sağlayacaktır

TÜİK Bitkisel Üretim 2. Tahminine göre; 2024 yılında patates üretiminin bir önceki yıla göre %14 oranında artarak 6,5 milyon ton olması beklenmektedir.

Türkiye’de patates üretici ve tüketici fiyatı en fazla dalgalanma gösteren ürünlerin başında gelmektedir. Türkiye’de patates üretimine etki eden faktörleri belirlemek için bir model oluşturulmuş ve patates üreticilerinin patates üretimlerine karar verirken bir önceki yıl ellerine geçen patates fiyatına, geçen yılki gübre fiyatına ve tüketilen patates miktarına yani talebe bakarak patates ektikleri belirlenmiştir. Bir önceki yıl çiftçinin eline geçen patates fiyatı ve patates tüketimi arttığında; çiftçiler daha

çok patates üretmektedir. Gübre fiyatları arttığında ise çiftçilerin patates üretiminden uzaklaştığı sonucuna varılmıştır. Bir önceki yıl çiftçinin eline geçen patates fiyatı ve patates tüketimi arttığında, çiftçiler daha çok patates üretmekte iken; bir önceki yıl gübre fiyatlarının artması, çiftçileri patates üretiminden uzaklaştırmaktadır (Kadakoğlu B., Karlı B., 2021). Fiyatlardaki istikrarsızlık pazarlama sorunlarına da yol açmaktadır.

Ek Tablolar

Ek Tablo 1. Ülkelere göre dünya patates ekim alanı (bin ha)

Ülkeler	2018	2019	2020	2021	2022
Çin	4.758	4.036	4.673	5.780	5.723
Hindistan	2.142	2.173	2.051	2.248	2.226
Ukrayna	1.320	1.309	1.325	1.283	1.204
Rusya Federasyonu	1.313	1.239	1.178	1.142	1.086
Bangladeş	477	468	461	469	464
ABD	411	379	369	374	362
Peru	323	331	333	332	341
Nijerya	326	322	322	324	323
Pakistan	194	196	185	234	314
Almanya	252	272	274	258	266
Mısır	171	178	276	211	213
Fransa	200	207	216	212	212
Kenya	217	213	176	215	210
Kazakistan	192	192	194	194	199
Nepal	195	194	188	199	198
Polonya	291	302	226	236	196
Bolivya	181	176	182	191	196
Beyaz Rusya	202	188	177	175	173
Kuzey Kore	170	147	147	151	164
Hollanda	165	166	165	159	162
Diğer	3.634	3.725	3.722	3.614	3.553
Dünya	17.135	16.413	16.841	18.001	17.788

Kaynak: FAO, 2024

Ek Tablo 2. Ülkelere göre dünya patates üretimi (bin ton)

Ülkeler	2018	2019	2020	2021	2022
Çin	90.259	89.500	92.800	94.300	95.570
Hindistan	51.310	50.190	48.562	54.230	56.176
Ukrayna	22.504	20.269	20.838	21.356	20.899
Rusya	22.395	22.075	19.607	18.296	18.888
ABD	20.422	19.251	19.052	18.590	17.792
Almanya	8.921	10.602	11.715	11.312	10.683
Bangladeş	9.744	9.655	9.606	9.887	10.145
Fransa	7.860	8.560	8.822	8.987	8.067
Pakistan	4.592	4.869	4.553	5.873	7.937
Hollanda	6.025	6.961	7.020	6.676	6.916
Kanada	5.205	5.364	5.287	6.372	6.248
Mısır	4.960	5.201	6.786	6.274	6.155
Polonya	7.312	6.482	7.860	7.081	6.031
Peru	5.134	5.389	5.515	5.702	6.021
Türkiye	4.550	4.980	5.200	5.100	5.200
Büyük Britanya	5.060	5.307	5.513	5.127	4.797
Cezayir	4.653	5.020	4.659	4.361	4.300
Kazakistan	3.807	3.912	4.007	4.032	4.080
Brezilya	3.729	3.712	3.753	3.853	3.890
Beyaz Rusya	4.348	4.355	3.708	3.405	3.857
Diğer	71.228	75.147	74.518	72.972	71.124
Dünya	364.018	366.802	369.381	373.787	374.778

Kaynak: FAO, 2024

Ek Tablo 3. Ülkelere göre dünya patates ithalat miktarı (ton)

Ülkeler	2019	2020	2021	2022	2023
Belçika	2.965.012	2.848.232	2.853.427	3.253.957	3.943.815
Hollanda	1.726.396	1.532.661	1.796.247	1.591.487	1.806.734
İtalya	603.021	526.847	541.444	573.312	796.773
ABD	346.177	420.231	404.454	546.661	559.560
Portekiz	349.836	351.941	344.607	433.143	490.477
Fransa	372.694	289.590	286.589	359.586	490.201
Almanya	674.142	617.132	499.242	471.285	470.061
Özbekistan	282.222	405.755	547.151	532.474	404.233
Afganistan	-	368.095	251.518	249.429	311.798
Kanada	205.007	164.679	220.383	143.347	268.526
Malezya	247.349	235.987	217.521	232.532	262.929
Nepal	261.604	276.495	331.114	302.776	258.225
Yunanistan	191.464	160.648	147.811	191.050	222.977
Rusya	291.178	307.123	528.747	487.987	195.758
Romanya	195.400	187.912	203.164	195.359	186.181
Çek Cumhuriyeti	216.906	220.147	185.101	176.851	173.932
Vietnam	45.805	58.917	63.829	84.144	170.899
BAE	244.170	243.035	223.310	-	169.485
Sri Lanka	142.086	126.810	116.716	153.823	168.182
Azerbaycan	152.127	135.970	182.901	159.726	162.243
Diğer	4.524.124	3.434.612	3.973.016	3.178.276	3.187.392
Dünya	14.036.720	12.912.819	13.918.292	13.317.205	14.700.381

Kaynak: Trade Map, 2024

Ek Tablo 4. Ülkelere göre dünya patates ihracat miktarı (ton)

Ülkeler	2019	2020	2021	2022	2023
Fransa	2.119.148	2.168.425	2.232.141	2.723.353	2.647.288
Almanya	1.797.522	1.890.326	1.901.999	2.077.532	2.202.898
Hollanda	1.296.121	1.121.084	1.393.445	1.382.505	1.654.477
Belçika	945.528	988.534	845.678	1.023.596	957.386
Pakistan	618.290	269.328	431.942	925.354	755.811
Kanada	373.555	444.015	428.563	577.741	602.984
Mısır	549.541	591.831	476.966	945.539	588.355
ABD	520.795	477.238	560.104	507.891	540.339
Hindistan	417.048	295.977	349.600	441.397	516.844
Kazakistan	256.302	347.052	198.258	240.701	398.878
Çin	502.981	441.795	389.762	451.812	390.212
Birleşik Krallık	241.782	168.658	153.645	191.596	164.192
İsrail	156.762	169.062	193.501	116.081	155.289
Güney Afrika	158.619	161.034	161.720	153.861	136.814
Rusya	289.383	353.297	111.810	64.721	108.067
İtalya	118.263	83.305	70.557	75.577	99.102
Portekiz	65.941	46.161	46.948	57.094	96.031
Kenya	3.488	27.194	67.534	34.856	85.688
Belarus	313.857	226.884	98.237	11.931	83.816
Danimarka	103.083	103.618	91.699	83.872	82.801
Diğer	1.955.663	2.395.248	2.357.136	1.758.713	972.241
Dünya	12.803.672	12.770.066	12.561.245	13.845.723	13.239.513

Kaynak: Trade Map, 2024

Ek Tablo 5. Dünya patates üretici fiyatları (\$/ton)

Ülkeler	2018	2019	2020	2021	2022
Cabo Verde	2039,3	2108,1	2069,3	2043,6	2468,5
İran	304,6	564,0	463,7	886,1	2361,2
Belize	-	-	992,1	937,0	1653,5
Benin	1242,7	1348,3	1435,3	1678,2	1584,1
Gine	213,1	-	1076,6	1101,3	1295,6
Suudi Arabistan	528,0	528,0	885,3	826,7	1141,3
İzlanda	1001,8	984,4	911,2	990,2	1103,2
Kosta Rika	949,8	869,1	953,4	858,8	1075,2
Jamaika	1321,8	1211,9	1599,8	1370	1074,3
Japonya	775,2	801,8	1254	1531,6	1016
Panama	761,2	761,2	729,7	871,2	934,8
Mali	648,7	752,1	863,7	880,1	922,2
Nikaragua	548,4	487,3	671,6	543,2	919,5
Yeni Kaledonya	948,9	961,9	984,2	1027,6	918
Endonezya	766,1	654,8	710,7	722,8	792,8
Zambiya	749,7	674,7	518,4	658,9	790,6
İsrail	636,4	746,8	778,2	766,2	776,6
Filipinler	719,3	711,3	799,2	749,6	771,1
Sri Lanka	608,5	752,2	752,3	667,8	768,4
Ruanda	259,1	258,8	330,0	265,2	732,1
Dünya Ort.	422,3	457,1	468,9	491,4	557,1

Kaynak: FAO, 2024

Ek Tablo 6. İllere göre Türkiye patates ekim alanları (da)

İller	2019	2020	2021	2022	2023
Niğde	183.850	182.820	146.890	176.300	194.800
Afyonkarahisar	142.163	153.387	151.038	149.968	163.246
Kayseri	110.839	124.160	117.380	112.055	154.094
İzmir	112.100	129.000	112.344	111.733	124.040
Konya	143.540	151.807	145.496	120.491	108.010
Sivas	58.495	65.873	71.180	86.490	89.862
Nevşehir	70.773	69.849	68.385	71.075	83.980
Aksaray	56.250	58.155	70.600	69.591	73.899
Adana	66.761	60.905	60.950	56.560	54.661
Bitlis	50.095	44.920	49.075	51.675	53.180
Erzurum	35.705	35.575	35.554	34.555	32.752
Hatay	18.379	24.697	25.708	28.580	30.581
Bolu	54.368	49.857	30.460	28.534	29.385
Trabzon	31.497	32.142	29.736	26.401	27.212
Karaman	15.580	19.140	19.175	18.968	26.474
Kırşehir	2.636	6.877	8.792	10.995	25.902
Eskişehir	20.252	20.511	14.710	15.680	21.409
Tokat	21.436	23.295	20.925	19.246	18.645
Ordu	17.597	17.540	17.710	17.665	18.137
Yozgat	9.148	14.925	13.746	16.033	17.836
Diğer	187.503	194.500	179.321	169.121	161.164
Türkiye	1.408.967	1.479.935	1.389.175	1.391.716	1.509.269

Kaynak: TÜİK, 2024

Ek Tablo 7. İllere göre Türkiye patates üretim (ton)

İller	2019	2020	2021	2022	2023
Niğde	716.180	689.312	575.627	679.653	757.480
Kayseri	451.798	540.824	520.948	490.072	704.041
Afyonkarahisar	532.410	551.453	562.927	607.539	581.850
İzmir	390.481	435.925	447.092	436.530	476.543
Konya	599.699	638.171	622.435	518.677	462.545
Sivas	180.756	192.630	194.742	334.435	410.377
Nevşehir	321.301	289.413	295.503	280.162	318.646
Aksaray	239.650	250.349	309.132	294.829	313.453
Bitlis	190.511	194.353	259.713	256.366	273.922
Adana	251.408	211.265	224.794	201.362	217.444
Hatay	69.230	90.430	96.521	99.993	104.105
Karaman	54.082	65.774	65.950	67.120	94.546
Erzurum	88.725	88.397	70.660	104.042	90.456
Kırşehir	8.627	21.837	26.153	33.442	87.495
Eskişehir	79.119	76.875	60.379	62.767	86.146
Bolu	133.681	137.129	90.970	86.595	79.888
Ankara	19.155	23.803	34.573	43.653	55.421
Amasya	36.679	49.460	39.333	43.144	52.606
Yozgat	28.717	49.350	44.371	52.512	52.589
Tokat	53.855	59.154	50.514	48.928	48.412
Diğer	533.760	544.096	507.663	458.179	432.035
Türkiye	4.979.824	5.200.000	5.100.000	5.200.000	5.700.000

Kaynak: TÜİK, 2024

KAYNAKLAR

- Anonim, 2023. <https://bagtarimurunleri.com.tr/patates-tarihcesi/> (Erişim tarihi: 15/08/2024).
- Arioğlu, H., Çalışkan, M.E., Onaran H., 2010. "Türkiye’de Patates Üretimi, Sorunları ve Çözüm Önerileri", IV. Ulusal Patates Kongresi, Niğde.
- Camire, M. E., Kubow, S. And Donnelly, D. J., 2009. "Potatoes and Human Health", Critical Reviews in Food Science and Nutrition, 49 (10), 823-840.
- Elçi, Ş. Kolsarıcı, Ö. Geçit, H.H.1994. Tarla Bitkileri Ders Kitabı, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayını, Yayın no:1385, Ankara.
- FAO, 2024. Food and Agriculture Organization of The United Nations Statistics Division <http://faostat.fao.org>, (Erişim Tarihi: 05.08.2024).
- Günel, E, M.E. Çalışkan, N. Kuşman, M.T. Koç, A.Yılmaz, T. Ağırnaslıgil, H. Onaran. 2010. Nişasta ve Şeker Bitkileri Üretimi. Türkiye Ziraat Mühendisliği 7. Teknik Kongresi (11-15 Haziran 2010, Ankara) Bildirileri, s. 377-396.
- İstanbul Ticaret Borsası, Borsa Meydanında Sektörler Konuşuyor, Patates soğan üretimi ve Ticareti, 2024 <https://www.istib.org.tr/resim/siteici/files/I%CC%87STI%CC%87B-Borsa%20Meydan%C4%B1-Kitap-2024-04-PATATES%20SOGAN-v03.pdf> (Erişim Tarihi 16.09.2024)
- Kadakoğlu B., Karlı B., 2021. "Türkiye’de Patates Üretimi, İhracatı ve Destekleme Politikalarının Değerlendirilmesi" Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi Cilt 16, Sayı 1, Sayfa 7-16.
- Ödemiş Ticaret Odası Patates Sektör Raporu, 2021. (Erişim Tarihi 16.09.2024)
- Trade Map, 2024. www.trademap.org, (Erişim: 16.09.2024).
- TÜİK, 2024. Türkiye İstatistik Kurumu, <http://www.tuik.gov.tr>, (Erişim Tarihi: 05.09.2024).